

องค์คุณพระคิลานุปัฏฐากนัยทุติยอุปัฏฐากสูตร The Meritorious Qualities of the Attendant to the Sick: Interpretation of the Dutiyaupaddhaka Sutta

พระครูนิมิตรัตนาภรณ์¹, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม²

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, สุรินทร์, ประเทศไทย

Phrakhru Nimitrattanaphon, ²Thanarat Sa-ard-iam
^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Surin, Thailand

✉: anurut.san@gmail.com
(Author Corresponding Email)

Received: 08 March 2025; Revised: 26 March 2025; Accepted 27 March 2025

© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมนุเคราะห์ ด้วยคิลานเภสัช (ยารักษาโรคชนิดต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม) ในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงได้กล่าวถึงความสำคัญของคิลานุปัฏฐากไว้หลายประการ หมายถึง ในฐานะที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา ในฐานะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ และในฐานะสร้างความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ที่เป็นคิลานุปัฏฐากเป็นผู้ที่อุทิศตนเพื่อการดูแล และอภิบาลรักษาภิกษุผู้ป่วยด้วยความเต็มใจ และสมัครใจที่จะรับภาระหน้าที่นี้ด้วยความเมตตาต่อภิกษุด้วยกัน การอุปัฏฐากภิกษุนั้นพระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในเรื่องจิตใจที่จะดูแลและพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และเพื่อนร่วมสำนักเมื่อท่านเหล่านั้นอาพาธ องค์คุณพระคิลานุปัฏฐากนัยทุติยอุปัฏฐากสูตร จากการศึกษาเอกสารในพระไตรปิฎก ประกอบไปด้วย 1) องค์คุณพระคิลานุปัฏฐาก “ที่ดี” ประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ (1) สามารถจัดยา (2) รู้จักของแสลงและไม่แสลง หมายถึง นำของแสลงออกไป นำของไม่แสลงเข้ามาให้ (3) ไม่พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อาภิสสินจ้าง แต่พยาบาลด้วยจิตเมตตา (4) ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลาย หรือของที่คนไข้ อาเจียนออกมาไป และ (5) สามารถพุดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้ยอมรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้าปลอบชโลมใจให้สดชื่น ร่าเริงด้วยธรรมกถา และ 2) องค์คุณพระคิลานุปัฏฐาก “ที่ไม่ดี” ประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ (1) ไม่สามารถจัดยา (2) ไม่รู้จักของแสลงและไม่แสลง หมายถึง นำของแสลงเข้าไปให้ นำของไม่แสลงออกไป (3) พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อาภิสสินจ้าง ไม่มีจิตเมตตา (4) รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลาย หรือของที่อาเจียนออกมาไปเททิ้ง และ (5) ไม่สามารถพุดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้ยอมรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่น ร่าเริงด้วยธรรมกถา

คำสำคัญ : พระคิลานุปัฏฐาก, การดูแลผู้ป่วย, พระพุทธศาสนา, ธรรมกถา, เมตตาธรรม

Abstract

The sick caregiver refers to a caregiver or a person who provides first aid with medicines (both tangible and intangible). In Theravada Buddhism, the importance of sick caregiver is mentioned in many ways. That is, as monks should treat each other with kindness, as supporting the monks' practice of Dhamma, and as creating stability for Buddhism. Monks who are nannies are those who devote themselves to caring for and looking after sick monks. They willingly and willingly undertake this duty with compassion for their fellow monks. In caring for monks, monks must be mentally prepared to care for their preceptors, teachers, and fellow monks when they are ill. The qualities of the Lord Buddha's care for the sick, from studying the documents in the Tripitaka, consist of 1) The qualities of the Lord Buddha's care for the sick, "good", consist of 5 elements. (1) Able to prescribe medicine; (2) Knowing what is and isn't a taboo, that is, removing what is and isn't a taboo; (3) Not nursing patients for the sake of bribes, but nursing with compassion. (4) He is not averse to taking feces, urine, saliva or things that the patient has vomited, and (5) he is able to speak clearly to the patient, encouraging him to want to practice, inspiring him to be brave, courageous and comforting him with Dhamma talks. And 2) The "bad" quality of the patient's care consists of five elements: (1) not being able to prescribe medicine, (2) not knowing what is and isn't a taboo, that is, bringing in what is a taboo and taking away what isn't a taboo, (3) nursing patients for the sake of bribes, without a heart of compassion. (4) Dislike of throwing away feces, urine, saliva or vomit, and (5) unable to speak clearly to the patient, to entice him to practice, to excite him to be courageous, to comfort him with joyful Dhamma talks.

Keywords: Sick Caregiver Monk, Patient Care, Buddhism, Dhamma Talk, Compassion

1. บทนำ

สุขภาพของพระสงฆ์เป็นเรื่องที่มีการพูดถึงกันมานานมาก ไม่ว่าจะในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงการคณะสงฆ์เองก็ตาม ล้วนแล้วแต่ออกนโยบายการดูแลในส่วนของการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของการถวายอาหารต่าง ๆ แก่พระสงฆ์หรือจะเป็นในเรื่องการถวายความรู้แก่พระสงฆ์ในการเลือกฉันภัตตาหารต่าง ๆ รวมไปถึงการถวายความรู้ในเรื่องการบริหารด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้พระสงฆ์นั้นมีสุขภาพที่ดีขึ้น แต่ถึงกระนั้นพระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ยังขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากบางพื้นที่ในส่วนของชุมชนชนบท เมื่อมีพระภิกษุผู้มีอายุมากเกิดเจ็บป่วยอาพาธ ในขั้นแรกที่สามารถดูแลตัวเองได้ ยังสามารถปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ได้ก็ยังไม่เป็นปัญหา แต่หากเมื่อโรคร้ายต่าง ๆ รุมเร้ามากยิ่งขึ้น ต่างฝ่ายก็ต่างผลักรถซึ่งกันและกัน จนกระทั่งบางรูปมีความจำเป็นต้องลาสิกขาเพื่อกลับไปอยู่บ้านเพื่อให้ลูกหลานดูแลได้ง่ายขึ้น จึงเป็นภาพที่เห็นได้บ่อยครั้ง ซึ่งในการปฏิบัติอย่างนี้ดูจะขัดแย้งกับข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเราก็จงพยาบาลภิกษุไข้เถิด ถ้ามีอุปฌาย์อุปฌาย์พึงพยาบาลภิกษุไข้ นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีอาจารย์อาจารย์พึงพยาบาลภิกษุไข้ นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีสัทธีวาริก สัทธีวาริกพึงพยาบาลภิกษุไข้ นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย” (วิ.ม. (ไทย) 5/365/240)

พระคิลานุปัฏฐากในพระพุทธศาสนา ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างรวมไปถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อกันของพระสงฆ์ เป็นการอุปัฏฐากระหว่างอุปัชฌาย์กับอันเตวาสิก หรือระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ด้วยกันเอง เพราะเหตุที่พระสงฆ์เมื่อไม่มีใครทำหน้าที่อุปัฏฐากให้บางครั้ง ย่อมได้รับความลำบากมาก พระคิลานุปัฏฐาก จึงมีความสำคัญในเบื้องต้น 3 ประการ หมายถึง 1) ความสำคัญ ในฐานะที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา 2) ความสำคัญในฐานะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของ พระสงฆ์ และ 3) ความสำคัญในฐานะสร้างความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนา (สำนักอานามยผู้สูงอายุ กรม อานามย, 2561: 9) การทำหน้าที่คิลานุปัฏฐากเป็นสิ่งที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันตามหลักพระธรรมวินัย นอกจากมีวัตถุประสงค์ตามพุทธบัญญัติดังกล่าวแล้วยังมีจุดมุ่งหมายหลัก หมายถึง 1) เพื่อให้พระภิกษุเอาใจใส่ ในการทำหน้าที่อุปัฏฐากกันและกัน 2) เพื่อได้รับการศึกษาจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์ 3) เพื่อชวนช่วยป้องกัน ความเสื่อมเสียอันจักมีหรือมีแล้ว และ 4) เพื่อความดีงามในพระสงฆ์ หมายถึง ให้มีความรักใคร่ เคารพเลื่อมใส ห่วงดีอย่างยิ่งต่อกันและกันในพระสงฆ์ ตลอดจนการดูแลยามอาพาธเจ็บป่วย และได้รับทุกขเวทนา เพื่อ สงเคราะห์ ให้ถึงที่สุดแห่งธรรม

จากการประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2560 (พระครูพิพิธสุตาทรร (บุญช่วย สิริธโร) และคณะ, 2560) เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ทั่วประเทศ ตามหลักการ ว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ มีเป้าหมายการขับเคลื่อนตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ 3 ประเด็นสำคัญ หมายถึง 1) พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย 2) ชุมชนและสังคมกับการดูแล อุปัฏฐากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย 3) บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชน และสังคมโดยยึดหลักการสำคัญ หมายถึง การใช้หลักธรรมนำทางโลกและมาตรการสำคัญในการดำเนินการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ด้านการพัฒนา ด้านการบริการสุขภาพ และด้านการวิจัย ที่จะนำไปสู่การ ส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมบูรณ์ทั้งทางกายทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้ พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข ตามลำดับ

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยมีความสนใจที่จะการศึกษา “องค์คุณพระคิลานุปัฏฐาก นัยพุทธอุปัฏฐากสูตร” เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่คณะ สงฆ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพระคิลานุปัฏฐากของคณะสงฆ์ต่อไป

2. พระคิลานุปัฏฐากนัยพุทธอุปัฏฐากสูตร

พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง การช่วยเหลือคนอื่นแต่ละคน ทั้งผู้เจ็บป่วยและคนปกติให้ปฏิบัติกิจกรรม ต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้นั้นมีสุขภาพดี หรือหายจากโรคเร็วขึ้นหรือตายอย่างสงบรวมทั้งให้การช่วยเหลือให้ผู้ป่วย เหล่านั้นมีกำลังใจ มีความรู้ในการช่วยเหลือตนเองอย่างรวดเร็วที่สุด เป็นการแสดงออกของมนุษย์ที่แสดงออกถึง ความห่วงใยและอาทรต่อผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม

พระคิลานุปัฏฐาก เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เริ่มด้วยการปฏิบัติกิจกรรม พยาบาลตามธรรมชาติหรือตามสัญชาตญาณของมนุษย์ เช่น มารดาดูแลบุตร หรือการดูแลช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย

คนชรา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข พระคิลานุปัฏฐากเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยพ้นหายจากความเจ็บป่วย และพระคิลานุปัฏฐากจะต้องจัดให้ผู้ป่วยอยู่ในสภาวะที่ดีที่สุด เพื่อธรรมชาติจะได้ช่วยให้ผู้ป่วยหายได้เอง (Soresen and Luckmann's, 1994: 78) ซึ่งเห็นได้ว่า แนวคิดพระคิลานุปัฏฐากมุ่งเน้นการดูแลในเรื่องของการส่งเสริมความสุขสบายของผู้ป่วย เพื่อบรรเทาความทุกข์ทางร่างกายและจิตใจโดยเฉพาะเน้นสภาพแวดล้อมทางสังคม ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติพระคิลานุปัฏฐากขององค์การอนามัยโลก (พระปองปรีดา ปริบุญโญ, 2545: 3)

พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง การช่วยเหลือบุคคลครอบครัว และชุมชน ในการประเมินและพัฒนาทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิตให้ดีที่สุดภายใต้สภาวะแวดล้อมที่อาศัยและที่ทำงานของผู้ใช้บริการ ซึ่งการจะกระทำเช่นนี้ พยาบาลต้องพัฒนาความสามารถในการส่งเสริมสุขภาพการป้องกันโรค การดูแลในระหว่างเจ็บป่วย การฟื้นฟูสภาพ โดยคำนึงถึงแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งกาย จิต สังคม ที่มีผลต่อภาวะสุขภาพความเจ็บป่วย ความพิการ และความตาย

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนเหล่าสาวกให้หมู่เหล่าสงฆ์ดูแลซึ่งกันและกันไว้ว่าพวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอ ภิกษุ ผู้จะพยาบาลเราก็จงพยาบาลภิกษุให้เกิด (วิ.ม. (ไทย) 5/365/240-241) นอกจากนี้พระพุทธร่องค์ยังตรัสถึงบุคคลผู้ประกอบด้วยองค์ 5 ที่ควรพยาบาลภิกษุไว้ว่า ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุใช้ที่ประกอบด้วยองค์ 5 ควรพยาบาลภิกษุใช้ หมายถึง

- 1) สามารถจัดยา
- 2) รู้จักของแสลงและไม่แสลง หมายถึง นำของแสลงออกไป นำของไม่แสลงเข้ามาให้
- 3) ไม่พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อำภิส มีจิตเมตตา
- 4) ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลายหรือของที่อาเจียนออกมาไปเททิ้ง
- 5) สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกลั้วกล้า ปลอบ

ชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาเป็นบางครั้งบางคราว (วิ.ม. (ไทย) 5/366/242-243)

สรุปได้ว่า พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง สัตว์ชาติญาณทางคุณธรรมของมนุษย์ที่จะดูแลช่วยเหลือบุคคลใกล้ชิด หรือเพื่อนมนุษย์ และทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของพยาบาลนั้น นอกจากจะต้องมีความรู้ทางวิชาการเฉพาะสาขาทักษะในการดูแล พุดคุยปลอบใจผู้ป่วยแล้ว ยังต้องมีคุณธรรมในเรื่องของความเมตตากรุณาอดทน ข่มใจและการเสียสละ นั้นหมายถึงพระพุทธศาสนาได้เน้นพระคิลานุปัฏฐากผู้ป่วยทั้งทางร่างกายจิตใจ อารมณ์ และสังคม

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพระคิลานุปัฏฐาก

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพระคิลานุปัฏฐากในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความหมายของพระคิลานุปัฏฐาก

คิลาน (คิลานะ) หมายถึง คนเจ็บ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 400)

“อุปัฏฐาก” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ในพระวินัยปิฎก ได้มีการกล่าวถึง ผู้อุปัฏฐาก ที่หมายถึงฝ่ายพระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ผู้ที่มีอุปถัมภ์ ดูแลต่อกันและกัน เป็นกิจอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกัน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วัตร” เช่น อุปัชฌายวัตร อาจรรย์วัตร (วิ.ม. (ไทย) 4/66/82-87)

“อุปัฏฐาก” หมายถึง ผู้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสามเณร ถ้าเป็นหญิงใช้ อุปัฏฐายิกา ดังนั้น “ผู้อุปัฏฐาก” ในที่นี้จึงหมายถึง วัตรที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ให้พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันตามฐานะของแต่ละบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1029)

“อุปัฏฐาก” หมายถึง หน้าที่ของผู้อุปัฏฐากรวมอยู่ด้วย

“ผู้อุปัฏฐากฝ่ายคฤหัสถ์” หมายถึง อุบาสก อุบาสิกา ที่ได้อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 หมายถึง จีวร บิณฑบาตเสนาสนะ และเภสัช ตลอดจนการทำหน้าที่ในการให้การสนับสนุนพระสงฆ์ในด้านต่าง ๆ ด้วย เช่น ในสมัยพุทธกาล กรณีของพ่อค้า 2 คน หมายถึง ตะปุลสะและภัลลิกะ ที่ได้นำข้าวตูผง ข้าวตอกก่อนปรุงด้วยน้ำผึ้งไปถวายพระพุทธเจ้า และเกิดความเลื่อมใสจึงขอถึงพระพุทธเจ้า และพระธรรมเป็นสรณะประกาศตนนับถือพระพุทธ พระธรรม ตลอดชีวิต เป็นต้น

คิลานุปัฏฐาก (คิลานะ + อุปัฏฐาก) หมายถึง ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมนุเคราะห์ด้วยคิลานเภสัช (ยารักษาโรคชนิดต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม) (วิ.ม. (ไทย) 4/6/9-10)

3.2 ความสำคัญของพระคิลานุปัฏฐาก

ในทางพระพุทธศาสนา พระคิลานุปัฏฐากมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากปัจจัยหลายประการรวมไปถึงการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อกันของพระสงฆ์ เป็นการอุปฐากระหว่างอุปัชฌาย์กับอันตวาสิก หรือระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ด้วยกันเอง เพราะเหตุที่พระสงฆ์เมื่อไม่มีใครทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากให้ บางครั้งย่อมได้รับความลำบากมาก เช่น ในเวลาที่เจ็บป่วยอาพาธบางครั้งร้ายแรงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อีกทั้งไม่มีผู้ดูแล ดังนั้น ในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงได้กล่าวถึงความสำคัญของคิลานุปัฏฐากไว้หลายประการ หมายถึง

3.2.1 ในฐานะที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา ผู้อุปัฏฐากกันและกันของพระสงฆ์เป็นเหตุให้สังคมพระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลเมตตาต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เมื่อภิกษุบางรูปอาพาธขึ้นมา หากขาดผู้ที่ทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากแล้ว ย่อมได้รับความลำบากมาก

3.2.2 ในฐานะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ตำแหน่งคิลานุปัฏฐากเป็นการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ที่ได้รับการทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากให้ เช่น พระสงฆ์ถ้าหากมีผู้ทำหน้าที่ของผู้อุปัฏฐากให้ ก็สามารถบำเพ็ญสมณะธรรมได้สะดวกและเผยแผ่ธรรมได้ดียิ่งขึ้นเพราะไม่กังวลถึงกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเนื่องจากมีผู้คอยช่วยเหลือ ประณินับได้รับใช้ ความสำคัญของพระคิลานุปัฏฐากเป็นเหตุให้ได้รับสปปายะแก่ผู้อาพาธ สามารถปฏิบัติจนบรรลุธรรมได้ แม้ในภาวะอาพาธร้ายแรงหรือเจ็บป่วยรุนแรง

3.2.3 ในฐานะสร้างความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาได้ถึงปัจจุบันนี้มีหลายปัจจัย ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคง ประการหนึ่งหมายถึง คิลานุปัฏฐาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอุปฐากพระสงฆ์ด้วยกันเอง เป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเมตตาต่อกันและกันแห่งสงฆ์ อีกทั้งยังสามารถธำรงพระธรรมวินัยการปฏิบัติต่ออุปัฏฐากด้วยการแสดงความเคารพ ทำให้คณะสงฆ์มีค

วามั่นคง อย่างเช่นการอุปฐากของพระอริยสาวกในครั้งพุทธกาล ที่ได้ยึดตัวอย่างการปฏิบัติจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ สืบทอดวินัยปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

พระคิลานุปฐากในพระพุทธศาสนามีความสำคัญในหลายฐานะที่เชื่อมโยงกับการทำหน้าที่ระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ ในการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความเกี่ยวข้องและจำเป็นต่อพระสงฆ์เป็นอย่างมาก เพราะการเข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนานั้น นอกจากจะทำหน้าที่ดูแลกันและกันแล้ว ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการอุปถัมภ์ด้วยการเข้าไปทำหน้าที่ผู้อุปฐากจากชาวบ้าน เหตุที่มีการทำหน้าที่คิลานุปฐากนี้เองทำให้เกิดความเคารพรักระหว่างกันของพระสงฆ์เอง และทำให้องค์กรพระศาสนาเข้มแข็ง เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

3.3 บทบาทและหน้าที่ของการเป็นพระคิลานุปฐาก

พระพุทธองค์ว่า ทรงเป็นผู้ “ตรัสรู้” หมายถึง รู้ประจักษ์ความจริงอันเป็นเหตุให้พ้นความทุกข์ทั้งปวง โดยการตรัสรู้ของพระองค์ต้องอาศัยความพากเพียรพยายามอย่าง ยิ่งยวดและมีน้ำพระทัยเด็ดเดี่ยวไม่ท้อถอยจึงจะประสบความสำเร็จการที่มนุษย์คนหนึ่งมีความพากเพียรพยายามในการสร้างคุณงามความดี จนประสบผลแห่งความเพียร แล้วสั่งสอนชาวโลกตามความจริงที่ค้นพบหมายถึงพ้นทุกข์นั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่มีเหตุผล และเป็นตัวอย่างแห่งบุคคลผู้ก่อสร้างตนด้วยความเข้มแข็งอดทน กล้าเสียสละเพื่ออุดมคติที่สูงส่ง เป็นเหตุจูงใจให้ทุกคนไม่ทอดอาลัยปล่อยชีวิตไปตาม

บุญตามกรรม แต่เป็นตัวอย่างที่คนอื่น ๆ อาจปฏิบัติตามได้เพราะพระองค์ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อมนุษย์ในทุกระดับชั้น ทรงเป็น “อนุตตรโอรุสสัมมาสัมพุทธเจ้า” แปลว่า สารถิ ผู้ฝึกบุรุษที่ฝึกได้ ไม่มีใครยิ่งกว่า และในตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ฯ ไม่ใช่เป็นครูผู้สอน อย่างเดียวแต่เป็นนักจิตวิทยาผู้ให้การปรึกษาที่ช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวงด้วย (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541: 3) การให้การปรึกษาเป็นการแนะแนวที่จะให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยทั่วไปคนทั้งหลายยังพึ่งตนเองได้ไม่เต็มที่หรือมีระดับการพึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องการผู้มาชี้แนะให้การปรึกษา เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้ก็ต้องมีผู้ช่วยให้พึ่งตนเองได้ โดยใช้ภาษา และกิจกรรมเข้ามาช่วย เป็นต้น การช่วยคนให้ช่วยตนเองได้เป็นหน้าที่ของการแนะแนวการปรึกษา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2534: 8)

การอุปฐากภิกษุในสมัยปัจจุบัน โดยการดูแลภิกษุไข้เนื่องจากวิถีชีวิต หรือสถานะของท่านเป็นภิกษุ ปลีกตัวออกมาอยู่กับหมู่สงฆ์ หรืออยู่เพียงลำพัง ห่างจากฆราวาส และไม่คลุกคลีกันจนเกินจำเป็นแม้แต่ในหมู่ภิกษุด้วยกัน การนอน การพักรักษาตัวที่วัด หรืออยู่ร่วมกับฆราวาสที่โรงพยาบาล จึงมีหลายจุดที่ไม่สะดวกสำหรับภิกษุและเป็นเหตุให้เกิดอาบัติได้มากมาย เช่นพระวินัยกำหนดว่า ภิกษุไม่สามารถนอนพักในห้องเดียวกับสตรีได้แม้เพียงคืนเดียวดังพระพุทธพจน์ว่าภิกษุใดนอนร่วมกับมาตุคาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.มหา. (ไทย) 2/56/243) ถึงแม้จะไม่ได้นอนอยู่ใกล้กัน หรือแม้จะมีภิกษุรูปอื่นหรือ โยมผู้ชายอีกหลายคนนอนอยู่ด้วยกันก็ไม่พ้นจากอาบัติ แม้แต่การนอนในห้องเดียวกับสามเณรหรือโยมผู้ชายที่มาเฝ้าดูแลก็นอนได้อย่างมาก ไม่เกิน 3 คืนดังพระพุทธพจน์ว่า อนึ่ง ภิกษุใดนอนร่วมกับอนุปสัมบันเกิน 2-3 คืนต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.มหา. (ไทย) 2/51/239) การดูแลจะทำให้สะดวกขึ้นมาก หากในกรณีที่ต้องนอนที่โรงพยาบาล ถ้ามีหอผู้ป่วยสำหรับภิกษุโดยเฉพาะ หรือจัดให้ท่านพักในห้องที่จัดขึ้นพิเศษร่วมกับภิกษุรูปอื่น แต่เป็นเรื่องยากที่จะพ้น

อาบัติหากท่านต้องพักในหอผู้ป่วยสามัญร่วมกับผู้ป่วยรายอื่น ดังนั้นเมื่อภิกษุจำเป็นต้องเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลไม่ว่า จะด้วยความรุนแรงของโรคหรือด้วยเงื่อนไขในการรักษาใดๆ ก็ตาม หากเป็นไปได้ควรแจ้งให้ท่านทราบในเบื้องต้นว่าที่พักมีลักษณะอย่างไร (พระวิจิต ธมฺมชิตโต, 2560: 73)

เนื่องจากวัดเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุและสามเณร เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน ชุมชนในการพบปะสังสรรค์ประชุมปรึกษาหารือกิจการของวัด ฉะนั้นการอุปฐากดูแลภิกษุอาพาธที่วัดจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญแต่ยังไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก รวมทั้งความไม่คุ้นเคยกับวัดและวิถีชีวิตของภิกษุ บุคลากรด้านสุขภาพส่วนใหญ่ก็เป็นผู้หญิงมีส่วนทำให้ไม่กล้า หรือไม่สะดวกที่จะเข้าไปทำงานในวัด หรือบริเวณกุฏิที่พักสงฆ์ ส่วนอสม และจิตอาสาที่ยังไม่ได้รับมอบหมายให้เข้าไปดูแลภิกษุอาพาธในวัดเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าไปช่วยเหลือดูแลภิกษุอาพาธที่วัด ถ้ามีภิกษุที่เป็นอุปฐากใช้หรือเจ้าหน้าที่พึงตระหนักว่า ภิกษุอาพาธด้วยโรคในวัดนั้น เป็นกลุ่มผู้ป่วยที่น่าเห็นใจมากเพราะไม่มีญาติมาดูแลอย่างจริงจัง และยังไม่มียาแผนกใดยื่นมือเข้ามาช่วย อาจเริ่มด้วยการเลือกดูแลเฉพาะกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนก่อน ตามกำลังที่มีแล้วค่อยขยายให้ครอบคลุมขึ้น โดยขอความร่วมมือจากวัด ต่างๆ ให้ช่วยส่งภิกษุเข้าอบรมเพื่อดูแลภิกษุอาพาธ ขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดมฆราวาสผู้ใจบุญจิตอาสา หรือ อสม. ให้เข้ามาร่วมดูแล

การให้ความช่วยเหลือผู้มีปัญหา หรือมีความทุกข์ที่ไม่สามารถเข้าใจ และรู้วิธีการแก้ไขได้ด้วยตนเอง จึงหวังพึ่งผู้ที่มีความรู้ มีความชำนาญในด้านการช่วยเหลือ ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงให้การปรึกษาและสัมฤทธิ์ผลเป็นอย่างดี ดังที่มีกรณีตัวอย่างอยู่มากมายดังปรากฏในพระไตรปิฎกหลักการที่พระพุทธเจ้าใช้จะเน้นหนักไปที่การพูดความจริง โดยพิจารณาถึงผู้ฟังหรือผู้ที่พระองค์ทรงสนทนากับด้วยเป็นหลัก และมีองค์ประกอบอื่นๆ ร่วมด้วย เพราะมนุษย์ปุถุชนทั่วไปที่ยังไม่บรรลุนิพพานยังเป็นพระอรหันต์ก็จะมีกิเลสแปรผันไปตามจริต ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าการให้คำปรึกษานั้นจะบรรลุผลได้ก็ต่อเมื่อผู้รับคำปรึกษามีใจเปิดกว้างพอที่จะรับคำปรึกษาหรือไม่โดยเฉพาะหากเป็นชาวร้ายหรือชาวไม่ดี ก็อาจจะต้องค่อยๆ ปรับให้ผู้รับฟังมีความเปิดใจมากพอที่จะรับฟัง หรือต้องอาศัยเวลา อาศัยบุคคลอื่น และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังไวใจ (สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์, 2561: 32)

สรุปได้ว่า พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง การให้การปรึกษาเป็นการแนะแนวที่จะให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยทั่วไปคนทั้งหลายยังพึ่งตนเองได้ไม่เต็มที่หรือมีระดับการพึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องการผู้มาชี้แนะให้การปรึกษา เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้ก็ต้องมีผู้ช่วยให้พึ่งตนเองได้โดยใช้ภาษา และกิจกรรมเข้ามาช่วย การให้การปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากทฤษฎีการให้การปรึกษาส่วนใหญ่ เป้าหมายที่เน้นหมายถึง การสร้างสถานการณ์เงื่อนไข เพื่อให้ผู้รับการปรึกษารู้สึกปลอดภัย รู้สึกปราศจากการประเมิน เงื่อนไขนี้ได้แก่ความจริงแท้ของผู้ให้คำปรึกษา การยอมรับทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การให้ความช่วยเหลือผู้มีปัญหา หรือมีความทุกข์ที่ไม่สามารถเข้าใจ และรู้วิธีการแก้ไขได้ด้วยตนเองจึงหวังพึ่งผู้ที่มีความรู้ มีความชำนาญในด้านการช่วยเหลือ ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงให้การปรึกษาและสัมฤทธิ์ผลเป็นอย่างดี

3.4 พระพุทธเจ้าในฐานะพระคิลานุปัฏฐาก

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยอาศัยการพึ่งพากันในยามป่วยไข้เป็นการถวายอุปัฏฐากหรือดูแลซึ่งกันและกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าเมื่อพระองค์ทราบว่ามีภิกษุป่วยไข้หรือไม่สบายพระองค์จะเสด็จไปเยี่ยมบ้าง ให้ภิกษุอื่นไปดูแลบ้าง ด้วยพระเมตตาต่อพระสงฆ์และเป็นพระคิลานุปัฏฐากอุปัฏฐากดูแล เพื่อให้ความเชื่อเหลือภิกษุป่วยไข้ให้ทุเลาลงได้ จึงนับได้ว่าการอุปัฏฐากภิกษุผู้ป่วยไข้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล แม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงพยาบาลต่อภิกษุผู้ป่วย พระองค์จึงผู้ประกอบด้วยมหากรุณาธิคุณ หากเรายึดหลักความเมตตากรุณาของพระพุทธองค์กับการคิลานุปัฏฐาก

พระพุทธเจ้า ในสมัยพุทธกาลมีพระภิกษุรูปหนึ่งนามว่า “ปุตติคัตตะ” อาพาธเป็นโรคผิวหนังชนิดรุนแรง ช่วงแรกนั้นอาการไม่มาก แต่เนื่องจากไม่ได้รับการดูแลรักษาที่ถูกต้องจึงเกิดตุ่มคันขึ้นเต็มตัว พอเกา มากก็แตกออกเป็นหนองและติดเชื้อไปทั่วร่างกาย บรรดาพระภิกษุที่เป็นสหธรรมิกอยู่ด้วยกันต่างพากันรังเกียจ ปล่อยให้ท่านดูแลตัวเองไปตามยถากรรม สุดท้ายจึงได้แต่นอนรอความตายพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องนี้ด้วยพระญาณจึงเสด็จไปยังที่อยู่ของพระภิกษุรูปนี้ แล้วทรงก่อไฟต้มน้ำผสมน้ำอุ่น และเช็ดตัวให้พระรูปนี้ด้วยพระองค์เอง โดยมีได้ทรงรังเกียจในกลิ่นเน่าเหม็นนี้แต่ประการใด เมื่อพระรูปนี้สบายตัวขึ้น พระองค์จึงทรงเทศน์ให้ท่านปล่อยวางและไม่ยึดติดในขันธ 5 สุดท้ายพระภิกษุท่านนี้ได้สิ้นชีวิตลงและบรรลुरुหนันต์ในคราวเดียวกัน ส่วนพระภิกษุรูปอื่น ๆ ที่ได้แต่รู้สึกผิดและเฝ้ามองอยู่รอบ ๆ นั้น พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอละบ้านเรือนมาไม่มีพ่อแม่ไม่มีญาติพี่น้องดูแล พวกเธอพึ่งดูแลกันและกัน ถ้าพวกเธอไม่ดูแลกันแล้วใครจะมาดูแลเล่า ถ้าใครพึงหวังจะอุปัฏฐากตถาคต ก็พึงอุปัฏฐากดูแลภิกษุเจ็บไข้เถิด” (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 1/300-304.)

ฉะนั้น พระคิลานุปัฏฐากภิกษุที่อาพาธโดยมุ่งผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง นับเป็นความสำคัญของการรักษาพยาบาลทางกาย สามารถบอกเล่าอาการเจ็บป่วยหรืออาการที่เปลี่ยนแปลง ต้องมีความอดทนต่อสภาพการเจ็บป่วย (อรชร ไกรจักร, 2555: 24) ในการดูแลผู้ป่วยทุก ๆ คน ไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้ใหญ่ คนชรา หรือแม้เป็นพระสงฆ์ ก็หมายถึงความเข้าใจสภาวะทั้งหมดของเขา และความรักในหน้าที่ของเราแล้วนั้น ก็จำเป็นต้องมีตัวช่วยเมื่อเผชิญกับสถานการณ์รุนแรงร่วมด้วย และตัวช่วยควรมาจากหลักยึดที่มีกำลังพอที่จะมอบกำลังใจให้เราได้ตลอด และยึดมั่นเอาแบบอย่างจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประกอบด้วยมหากรุณาธิคุณ หากเรายึดหลักความเมตตากรุณาของพระพุทธองค์ไว้ตลอดให้ได้มากที่สุด แม้เขาผู้นั้นจะแสดงอาการหงุดหงิด ร้อนใจต่อเรา เราก็ไม่โกรธตอบ เพราะถือว่าเขาเป็นเช่นนั้น ก็เป็นความผิดปกติของเขา ไม่ใช่เรา เรามีแต่ต้องช่วยให้ความผิดปกตินั้นจางคลายไปพยายามทำให้ได้เช่นนี้ก็จะทำให้เราสามารถรักษาคนไข้และรักษาใจตัวเองไปพร้อมกัน (พระมหาราเชนทร์ เขมาสโก (บ้านเกาะใต้), 2560: 57)

3.5 พระคิลานุปัฏฐากในสมัยพระพุทธกาล

พระสงฆ์ที่เป็นคิลานุปัฏฐากเป็นผู้ที่อุทิศตนเพื่อการดูแล และอภิบาลรักษาภิกษุผู้ป่วยได้ความเต็มใจและสมัครใจที่จะรับภาระหน้าที่นี้ด้วยความเมตตาต่อภิกษุด้วยกัน การอุปัฏฐากภิกษุนั้นพระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในเรื่องจิตใจที่จะดูแลและพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และเพื่อนร่วมสำนักเมื่อท่านเหล่านี้อาพาธ หรือแม้แต่ดูแลบุคคลอื่นที่พาจะช่วยรักษาได้ด้วยความเต็มใจ อันเป็นการรักษาทางกายเพื่อให้ทุเลาจากพยาธิและ

รักษาโรคทางใจให้ทำทั้งหลายมีกำลังใจที่จะดูแลตัวเองและรักษาอาการป่วยให้ดีขึ้น พระคิลานุปัฏฐากในสมัยพุทธกาลก็มีอุดมการณ์เดียวกันและมุ่งหวังเพื่อให้ผู้ป่วยหายเป็นปกติโดยเร็วพลัน เนื่องจากพระสงฆ์เมื่อเข้ามาบวชแล้วถือว่าตัดจากเรือน จะให้พ่อแม่ญาติพี่น้องมาดูแลรักษาก็จะไม่งาม เมื่อมีภิกษุอื่นผู้ไม่รู้อาจจะนำไปตำหนิและโพนทะนาได้ ฉะนั้นพระสงฆ์ในพุทธกาลจึงต้องให้การรักษาดูแลกันเองเพื่อความสบายใจและเป็นปกติดีขึ้นของผู้ป่วยใช้ (อุทัย สุตสุข, 2554: 113)

4. องค์คุณพระคิลานุปัฏฐากนัยหุติยอุปัฏฐากสูตร

องค์คุณพระคิลานุปัฏฐากนัยหุติยอุปัฏฐากสูตร จากการศึกษาเอกสารในพระไตรปิฎก มีรายละเอียดดังนี้

4.1 องค์คุณพระคิลานุปัฏฐาก “ที่ดี” ประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่

- 1) สามารถจัดยา
- 2) รู้จักของแสลงและไม่แสลง หมายถึง นำของแสลงออกไป นำของไม่แสลงเข้ามาให้
- 3) ไม่พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อาภิสสินจ้าง แต่พยาบาลด้วยจิตเมตตา
- 4) ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลาย หรือของที่คนไข้ อาเจียนออกมาไป
- 5) สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้าปลอบชโลมใจให้

สดชื่น ร่าเริงด้วยธรรมกถา (วิ.ม. (ไทย) 5/366/242)

4.2 องค์คุณพระคิลานุปัฏฐาก “ที่ไม่ดี” ประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่

- 1) ไม่สามารถจัดยา
- 2) ไม่รู้จักของแสลงและไม่แสลง หมายถึง นำของแสลงเข้าไปให้ นำของไม่แสลงออกไป
- 3) พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อาภิสสินจ้าง ไม่มีจิตเมตตา
- 4) รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลาย หรือของที่อาเจียนออกมาไปเททิ้ง
- 5) ไม่สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจ

ให้สดชื่น ร่าเริงด้วยธรรมกถา (วิ.ม. (ไทย) 5/366/242)

5. องค์ความรู้จากการศึกษา

ผลจากการศึกษาเรื่อง “องค์คุณพระคิลานุปัฏฐากนัยหุติยอุปัฏฐากสูตร” ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

5.1 องค์ความรู้ทางการแพทย์ หมายถึง ได้องค์ความรู้ในทางการแพทย์ที่เป็นหลักสากลและการดูแลไข้ในทางพระพุทธศาสนาของพระคิลานุปัฏฐาก อันเป็นการศึกษาจากพระไตรปิฎกและศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

5.2 คุณสมบัติ “ที่ดี” สำหรับการพยาบาล หมายถึง จากการศึกษาดังกล่าวความรู้ในการประพฤติปฏิบัติในการพยาบาลคนไข้ของพระคิลานุปัฏฐาก มีความถูกต้องตามหลักทางการแพทย์ และถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย

5.3 คุณสมบัติ “ที่ไม่ดี” สำหรับการพยาบาล หมายถึง ได้ความรู้ด้านการเตรียมตัวของบุคคลที่ไม่เหมาะสมในการพยาบาล อันทำให้การรักษาพยาบาลไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ในการจัดยา อาหาร เจตนา ความสะอาด และจิตอาสา ที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลที่มาเป็นผู้รักษาคนไข้

6. สรุป

พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมพยาบาล ด้วยคิลานเภสัช (ยารักษาโรคชนิดต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม) ในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงได้กล่าวถึงความสำคัญของคิลานุปัฏฐากไว้หลายประการ หมายถึง ในฐานะที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา ในฐานะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ และในฐานะสร้างความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ที่เป็นคิลานุปัฏฐากเป็นผู้ที่อุทิศตนเพื่อการดูแล และอภิบาลรักษาภิกษุผู้ป่วยได้ความเต็มใจ และสมัครใจที่จะรับภาระหน้าที่นี้ด้วยความเมตตาต่อภิกษุด้วยกัน การอุปฐากภิกษุนั้นพระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในเรื่องจิตใจที่จะดูแลและพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และเพื่อนร่วมสำนักเมื่อนานเหล่านี้อาพาธ

องค์คุณพระคิลานุปัฏฐากนัยอุปัฏฐากสูตร จากการศึกษเอกสารในพระไตรปิฎก ประกอบไปด้วย 1) องค์คุณพระคิลานุปัฏฐาก “ที่ดี” ประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ (1) สามารถจัดยา (2) รู้จักของแสลงและไม่แสลง หมายถึง นำของแสลงออกไป นำของไม่แสลงเข้ามาให้ (3) ไม่พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อำภิสสินจ้าง แต่พยาบาลด้วยจิตเมตตา (4) ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลาย หรือของที่คนไข้ อาเจียนออกมาไป และ (5) สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เราใจให้อาเจียน แก่แล้วกล้าปลอบชโลมใจให้สดชื่น ร่าเริงด้วยธรรมกถา และ 2) องค์คุณพระคิลานุปัฏฐาก “ที่ไม่ดี” ประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ (1) ไม่สามารถจัดยา (2) ไม่รู้จักของแสลงและไม่แสลง หมายถึง นำของแสลงเข้าไปให้ นำของไม่แสลงออกไป (3) พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อำภิสสินจ้าง ไม่มีจิตเมตตา (4) รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลาย หรือของที่อาเจียนออกมาไปเททิ้ง และ (5) ไม่สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เราใจให้อาเจียน แก่แล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่น ร่าเริงด้วยธรรมกถา

เอกสารอ้างอิง

พระครูพิพิธสุตาทธ (บุญช่วย สิริธโร) และคณะ. (2560). *ธรรมานุสสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช*

2560. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.

พระปองปรีดา ปรีบุญโณ. (2545). *การป้องกันและการรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธ

ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2534). *พุทธศาสตร์กับการแนะแนว*. กรุงเทพมหานคร: กองทุนวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม.

พระมหาธาราเชนทร์ เขมาสโร (บ้านเกาะใต้). (2560). *ศึกษาแนวทางการอุปฐากภิกษุใช้ในพระพุทธศาสนา*.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวิจิต ธรรมชิต. (2560). *คู่มือดูแลพระภิกษุอาพาธในโรงพยาบาล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ญาณภาวัน.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*.

กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย. (2561). *คู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตรพยาบาล*. กรุงเทพมหานคร:

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์ลักษณ์.

สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์. (2561). *การพัฒนาศักยภาพและกิจกรรมการเยียวยาใจผู้ป่วยด้วยธรรมะของกลุ่มพระ*

จิตอาสาศีลानธรรม. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆสนครปฐม.

อรชร ไกรจักร. (2555). *แนวคิดเรื่องการรักษาพยาบาลในพระพุทธศาสนา*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุทัย สุดสุข. (2554). *สาธารณสุขในพระไตรปิฎก: บูรณาการสู่สุขภาพดี ซีวีสสุข*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: เทพประทานการพิมพ์.

Sorensen and Luckmamn's. (1994). *Basic Nursing: A Psycho Physiology Approach*. 3rd ed.

Philadelphia: W.B. Saunders Co.